

ЗЕЛЕНА АГЕНДА НАКРАТКО

Април 2022

www.facebook.com/BalkansUnitedforCleanAir

ОБЕДИНЕТ БАЛКАН ЗА ЧИСТ ВОЗДУХ

1

ДЕКАРБОНИЗАЦИЈА: КЛИМАТАСКА
АКЦИЈА, ЗЕЛЕНА ЕНЕРГИЈА И
ОДРЖИВ ТРАНСПОРТ

2

ЦИРКУЛАРНА
ЕКОНОМИЈА

3

БОРБАТА ПРОТИВ ЗАГАДУВАЊЕ НА
ВОДА, ВОЗДУХ И ПОЧВА

4

ПРОИЗВОДСТВО НА
ЗДРАВА ХРАНА

5

БИОДИВЕРЗИТЕТ: ЗАШТИТА И РЕСТАВРАЦИЈА
НА ПРИРОДАТА И ЕКОСИСТЕМИТЕ

ВОВЕД

Зелената агенда за Западен Балкан е инструмент за постигнување на Европскиот зелен договор во нашиот регион. Европскиот зелен договор претставува пресвртница во борбата против климатските промени и сеопфатна стратегија за раст на Унијата, а неговата имплементација треба да доведе до климатска неутралност на Европската унија до 2050 година. Со потпишување на софиската декларација за зелената агенда за Западен Балкан на 10-ти ноември, 2020 година, земјите од регионот се обврзаа да ја имплементираат Зелената агенда како „патна карта“ за низа конкретни акции и мерки што ќе доведат до развој со минимално испуштање на јаглерод и економски раст во согласност со принципите на одржлив развој. Зелената агенда за Западен Балкан опфаќа пет области: клима, енергија и мобилност; циркуларна економија; спречување на загадувањето; одржливо земјоделство и производство на храна; и биодиверзитетот.

ШТО Е ЗЕЛЕНАТА АГЕНДА ЗА ЗАПАДЕН БАЛКАН?

За да ја разбереме Зелената агенда за Западен Балкан, треба да го разбереме Европскиот зелен договор. Тој е долгорочна развојна стратегија на земјите од ЕУ, која има за цел да ги спречи климатските промени. Последиците од климатските промени во природата денес веќе можеме да ги видиме, од топењето на поларните капи и глечерите, брзиот пораст на нивото на морето, до интензивните топлотни бранови, појавата на нови болести и масовното исчезнување на различни растителни и животински видови. Главниот виновник за овие нуспојави кои влијаат на нашата околина е емисијата на стакленички гасови, поточно оние кои како покривка ја задржуваат топлината во атмосферата на Земјата и на тој начин ја загреваат планетата. Затоа, главната цел на Зелениот договор е да се постигне јаглеродна неутралност до 2050 година, односно целосно да се неутрализира количината на стакленички гасови што ги испуштаме во атмосферата.

ШТО ЗНАЧИ СЕ ОВА ЗА БАЛКАНОТ?

Нашиот регион е еден од најранливите на негативните последици од климатската криза.

ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ТЕМПЕРАТУРАТА

Доколку измислите временска машина и се вратите назад на различни места на Западен Балкан пред 100 години, сепак би можеле да осетите екстремно високи температури. Замислете да осетите 44,9 степени Целзиусови во Белград (на 18 јуни 1918 година)? Ако тоа не е доволно, вратете се уште малку назад во времето и застанете во Мостар на 31 јули 1901 година - 46,2 степени! 100 години подоцна, овие екстремни температури станаа почести. Во 20-ти век, жителите на Сараево се соочувале со екстремни температури само половина ден годишно во просек (0,6 дена). Во 21-ви век, тие се соочуваат со 4,3 дена годишно со екстремни горештини. Слична е ситуацијата и во Тирана,

кога во претходниот век можеше да доживееш 1,6 дена со екстремни горештини годишно, а сега тоа е до 6,6 дена во годината. Меѓутоа, ако сакаме да ја искористиме нашата временска машина и да патуваме во иднината на самиот крај на 21-от век, би биле сведоци на сцена од научно-фантастични филмови. Со оглед на сегашното зголемување на емисиите на стакленички гасови, регионот на Западен Балкан ќе биде

#ОбединетБалкан

погоден од неверојатен пораст на температурата за 5 степени. Ова би значело затоплување како што Земјата не видела од последната ледена доба, бидејќи денес планетата е за 5°C потопла отколку во тој период. Во блиска иднина очекуваме постепено појавување на суптропска клима на северниот регион на Западен Балкан, додека јужните и крајбрежните

региони ќе бидат зафатени од долги периоди на топлотни бранови, како и продолжено лето, до два месеци. Ова можеби звучи забавно за љубителите на морето и пливањето, но силните верижи што ги придружуваат таквите промени (како што се суши и поплави, недостаток на вода за пиење и храна) секако не се, бидејќи освен да купуваме летна облека, ќе треба да набавиме и водоотпорна.

анЗаЧистВоздух

ПОПЛАВИ

Екстремните температури се придружени со летни бури, па веќе сме сведоци на дневни врнежи еднакви на вкупната просечна количина на врнежи во текот на целиот месец. Инфраструктурата на земјите од Западен Балкан не може да издржи такви ненадејни врнежи;

предизвикувајќи поплави, кои влијаат на транспортот, здравствениот систем, како и земјоделското производство. Граѓаните на Балканот се уште се сеќаваат на катастрофалните поплави од 2014 година кои зафатија цели населени места во Србија, Босна и Херцеговина и Хрватска. Покрај обилните врнежи, верижните феномени предизвикани од климатските промени вклучуваат пожари и суши. Интензивни пожари ја зафатија Албанија, а дополнителен проблем создаваа и непристапните подрачја, тешко достапни со противпожарна опрема. Сушите веќе неколку години го зафаќаат регионот, предизвикувајќи големи материјални последици. Поради намаленото ниво на водата во природните и вештачките езера, Северна Македонија минатата година беше принудена да увезува струја од странство, што чинеше близу 3,5 милиони евра. Помеѓу 1950 и 2000 година, во Србија се случила само три екстремно сушни години, додека во следните дваесет се забележани дури седум. Во однос на овој 20-годишен период, Србија претрпе штета од неверојатни 7,5 милијарди евра поради екстремните временски услови.¹ Последиците од постепено покачување на температурата се јавуваат како верижна реакција и носат големи промени во екосистемите, и кај сите растителни и животински видови, особено во однос на нивната распространетост и изобилство. Се предвидува дека екстремните временски услови и секое зголемување на температурата од 0,5 °C ќе ги зголеми дуцло бројот на комарци заразени со вирусот Западен Нил².

КАКО ЗЕЛЕНАТА АГЕНДА ОДГОВАРА НА ОВИЕ ПРЕДИЗВИЦИ?

Поради сето горенаведено, борбата против климатските промени е прашање на нашиот опстанок, а Зелената агенда е начин да се спроведе и да се прилагодиме на променетите климатски услови.

Зелената агенда за Западен Балкан се состои од 5 столба:

- 1) Декарбонизација: климатска акција, зелена енергија и одржлив транспорт
- 2) Циркуларна економија
- 3) Борба против загадувањето
- 4) Одржливо производство на храна и одржливи рурални средини
- 5) Биодиверзитет: Заштита и реставрација на природата и екосистемите

1. ДЕКАРБЕНИЗАЦИЈА: КЛИМАТСКА АКЦИЈА, ЗЕЛЕНА ЕНЕРГИЈА И ОДРЖИВ ТРАНСПОРТ

Декарбонизацијата подразбира постепено намалување, и конечно целосно укинување на употребата на фосилните горива за производство на енергија и транзиција кон чисти, обновливи, неограничени и одржливи извори на енергија. Со согорувањето на фосилните горива ја зголемуваме концентрацијата на стакленички гасови и на тој начин придонесуваме за климатските промени, притоа произведувајќи огромни количини на

¹ https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2020/04/cir-screen-06-04-2020_DRAFT-Study-on-the-Socio-economic-Aspects-of-Climate-Change-on-the-Republic-of-Serbia_UNDP.pdf

² <https://klima101.rs/virus-zapadnog-nila-klimatske-promene/>

загадување кое се испушта во воздухот, водата и почвата, загрозувајќи го здравјето на сите граѓани, стабилноста на природните екосистеми, залихите и пристап до вода и производство на храна.

Поради тоа, климатските активности станаа жешка тема (фигуративно и буквално). Веројатно сте слушнале за Парискиот договор, кој го потпишаа речиси сите земји во светот, кои се согласија да го задржат глобалниот просечен пораст на температурата под 1,5-2°C. Зошто се важни овие бројки? Науката вели дека зголемувањето на глобалната температура од 2°C ќе значи изложување на недостигн на вода на дополнителни 411 милиони луѓе во урбаните области. Тоа е население речиси 24 пати поголемо од денешното население на сите земји во регионот заедно. Зголемувањето на глобалната температура за 2°C значи дека една петтина од вкупниот број инсекти ќе биде истребена, што ќе има неповратни последици за земјоделското производство. Зголемувањето на глобалната температура за 2°C значи дека 37% од населението на нашата планета ќе биде изложено на силни топлотни бранови³.

Емисиите на штетни гасови, загадувањето на водата, воздухот и земјиштето, се во голема мера под влијание на јагленот, кој на Балканот главно го користиме за производство на енергија. Оваа седиментна карпа е од клучно значење за производство на електрична енергија, но и топлина. Но јагленот е еден од највалканите извори на енергија и транзицијата кон обновлива енергија е клучен принцип на Зелената агенда. Дали некогаш сте виделе како изгледа пејзажот пред и по ископувањето јаглен? Огромни басени со отпад од црн јаглен, темни облаци чад лебдат над чадовите на електраните и граѓани кои боледуваат од астма и други болести. Од друга страна, истиот уништен пејзаж би можел да биде покриен со панели на соларни фарми кои ја апсорбираат сончевата енергија, занемарени од бескрајната армија бели турбини на ветер. Чистата енергија од обновливи извори, како што се ветерот и сонцето, достапна за секого, која не ја загадува животната средина, не го загрозува здравјето на луѓето или климатскиот систем – тоа е целта на Зелената агенда. Во оваа втора слика, не треба да бидете само пасивен набљудувач, можете директно да се вклучите во производството на енергија! Така, на пример, можете да ги здружите силите со вашите сограѓани, да основате енергетска задруга во вашиот град и заедно да изградите соларна централа. На овој начин, добивате енергија за вашите домови и со текот на времето ги намалувате трошоците за електрична енергија, бидејќи таа сега се произведува самостојно. Ова е и можност за демократизација на енергетскиот систем, бидејќи граѓаните стануваат активни учесници и сопственици на енергија наместо обични потрошувачи, што беше случај досега.

Клучниот чекор треба да биде „отстранување“ на јагленот од нашиот

платен список. Се разбира, ова не може да се направи преку ноќ. Еден час наутро вреди два навечер, затоа треба внимателно да се размисли како заедниците зависни од индустријата за јаглен можат да имаат нов почеток. Постепеното намалување и евентуалното укинување на субвенциите за јаглен е во согласност со Зелената агенда, со оглед на социо-економските последици што таквата транзиција би ги имала врз населението кое е директно или индиректно зависно од индустријата за јаглен. Ова значи дека не е доволно само да се поддржат компаниите кои преминуваат од фосилни горива кон обновливи извори на енергија – треба да се осигураме дека многу жители во регионите што произведуваат јаглен кои би можеле да ги загубат своите работни места во енергетскиот сектор сега можат да се вработат во други индустрии. Поранешен рудар чија работа довела до дише лош воздух, поради што неговото здравје се влошува од ден на ден, сега може да работи на одгледување биогорива во блиска иднина, во одржливиот шумарски сектор, како соларен техничар или во руралниот туризам – сето тоа се гранки на економијата што може да ја пополни празнината создадена од напуштениот рудник за јаглен. Покрај тоа што ќе испратиме јаглен „во добро заработена пензија“,

мораме и „насилно да ги исфрлиме“ фосилните горива од нашите домови. Зелената агенда предвидува и помош за граѓаните во транзицијата кон почисти алтернативи за греење на домаќинствата и за надминување на енергетската сиромаштија, која е една од главните причини за загадувањето на воздухот во регионот.

Финансиските заштеди што се постигнуваат со користење на јаглен и за производство на електрична енергија и за греење се само илузија бидејќи немаме реален поглед на сите трошоци предизвикани од употребата на јаглен. Има скриени трошоци, кои се манифестираат како

нарушено здравје и скратен животен век на нашите граѓани, намалена продуктивност на работа, денови поминати на боледување и притисок врз здравствениот систем – а оваа сметка за Западен Балкан може да достигне и до 8,5 милијарди евра⁴. Не сме доволно богати за да продолжиме да користиме евтини решенија!

„Пензионирањето“ на јагленот нема да го забави понатамошниот економски развој, како што сметаат некои. Подобрувањето на стандардите на целиот регион може да се постигне побрзо, почисто и побезбедно со обновливите извори на енергија. На пример, Европската унија ги намали своите емисии на стакленички гасови за речиси една четвртина во последните 30 години, додека постигна економски раст од 60%⁵.

Имаме долг пат за да се исполни целта за декарбонизација, па затоа

⁴ Health and Environment Alliance, „Unpaid Health Bill – How thermal power plants in the Western Balkans make us sick“.

⁵ https://ec.europa.eu/clima/eu-action/climate-strategies-targets/progress-made-cutting-emissions_en

³ <https://www.ipcc.ch/sr15/chapter/chapter-3/>

е важно тој пат да се направи што е можно поудобен. Изградба на регионални железнички линии, подобрување на речниот транспорт и имплементација на паметни транспортни системи со цел да се подобри логистиката и да се намали загадувањето – ова се принципите на Зелената агенда насочена кон подобрување на патната инфраструктура. Во последно време ни е вообичаено да ги користиме нашите телефони за закажувања – веќе сме запознаени со ваквите придобивки од дигитализацијата. Сепак, замислете дека планирате рута за службено патување до соседната земја на вашиот паметен телефон, што вклучува резервација на електричен автобус што застанува пред вашата кука. Потоа на враќање одлучувате да ги избегнете гужвите на граничниот премин така што ќе закажете патување со брод по Дунав за да стигнете до вашиот град. Излегувате веднаш на постојката за велосипеди и го отклучувате велосипедот преку апликацијата, а по добра физичка вежба,

вечерта се враќате дома освежени.

Друг важен чекор кога станува збор за климатската криза е да се прилагодиме на климатските промени кои веќе се појавени. Веќе имаме временски непогоди со висок интензитет, а граѓаните од нашиот регион често се соочуваат со силни поплави и долги суши. Приспособувањето бара луѓето да размислуваат однапред. Така, потребно е да се процени кои области би можеле да бидат поплавени, кои реки може да се излеат, со цел да се изградат повисоки судови за да се спречат поплавите или да се намали нивниот интензитет. Исто така, бидејќи сушите станаа многу чести во регионот на Западен Балкан, треба да се примени добро планирање и да се користат сезоните на поплави за да се создадат резерви на вода, кои подоцна може да ги користат земјоделците за наводнување на нивните ниви. Зелената агенда обезбедува рамка за овие активности во регионот.

#ОбединетБалканЗаЧистВоздух

2. ЦИРКУЛАРНА ЕКОНОМИЈА

Во природата, сè циркулира; сè што еднаш е земено се враќа и повторно се користи. Во природата се си има своја цел и ништо не е отпад, сè е искористено во целост. На пример, за време на својот живот, едно големо дабово дрво зема вода од природата (која ја испушта во атмосферата преку лисјата), користи сончева светлина и бројни минерали од почвата. Кога дрвото ќе падне во шума, тоа полека се распаѓа и станува храна за инсекти, габи, а потоа и за микроорганизми. Микроорганизмите ги разложуваат остатоците од дрвото, претворајќи го во храна, минерали, хумус и плодна почва во која сега можат да растат други дрвја. И циклусот на животот продолжува.

За разлика од економијата на природата, нашата не ги враќа ресурсите во природата. Напротив, ги земаме, ги користиме и ги фрламе на депонии, каде ресурсите стануваат отпад и опасност по здравјето, загадувајќи ја животната средина. Ги гледаме последиците од таквиот економски модел и управувањето со отпадот низ Балканот, од реки полни со „пластични острови“, полиња и шуми претворени во диви депонии, до депонии кои се сè поподложни на пожари и предизвикуваат сериозни проблеми со загадувањето на воздухот, како пожарот во Винча во летото 2021 година.

Вториот столб на Зелената агенда е кружната економија, што подразбира стремеж да бидеме штедливи и внимателни со ресурсите што ги земаме од природата. Циркуларната економија значи дека она што го земаме од природата како сировина останува во употреба што е можно подолго и дека потоа или се користи за други цели или се рециклира. Или, во краен случај – го оставаме на депонија, како отпад. Тоа значи дека кога планираме производ, го земаме предвид целиот негов животен циклус и се прашуваме: колку сировина ни треба за тој производ, колку енергија и вода користиме за неговото производство, колку отпад правиме во текот на производство и што ќе правиме со тој отпад. Размислуваме, на пример, како да направиме фрижидер што ќе трае што подолго, што може да се поправа во случај на дефект и чии компоненти ќе се користат за други намени кога поправката повеќе не е возможна. Однапред планираме користење на сите сировини и за други цели, на пр. како резервни делови за поправка на други фрижидери. Искористените метали ги планираме за производство на нови фрижидери, а некои делови може да се користат и за производство на енергија. А само материјалите кои апсолутно не можат да се користат ќе завршат на депонија.

За да имаме циркуларна економија, потребно ни е модерно управување со отпадот (сепарација на хартија, метали, пластика, стакло и био-отпад). Во однос на рециклирањето, Србија заостанува зад просекот на ЕУ, бидејќи просечниот жител на нашиот регион рециклира помалку од 3% од производите со кои доаѓа во контакт⁶, додека европскиот просек е дури 44%. Словенците, на пример, рециклираат дури 42,5% од производите што ги користат⁷.

Циркуларната економија го третира отпадот како ресурс. Ваквиот начин на функционирање на стопанството има бројни предности, како за природата, така и за луѓето. Пред сè, го спречува создавањето на отпад

што го гледаме насекаде околу нас, на депониите покрај патиштата, во реките или шумите. Потоа овозможува создавање на нови работни места (на пример за поправка, рециклирање или други сектори) и ја промовира употребата на локално достапните сировини. Понатамошниот развој заснован на принципите на циркуларна економија има голем потенцијал за земјите од Западен Балкан. Со нови работни места, преку примена на принципите на циркуларна економија, и економијата на нашиот регион ќе стане попродуктивна. Во моментот заостануваме зад европскиот просек, бидејќи за исто толку искористени природни ресурси произведуваме и до 7 пати помала економска вредност⁸.

3. БОРБАТА ПРОТИВ ЗАГАДУВАЊЕ НА ВОДА, ВОЗДУХ И ПОЧВА

Денес можеме да отвориме мобилна апликација што го следи загадувањето и да ја видиме иконата на насмеана личност, или почесто во последно време, на маска за гас, што укажува дека воздухот е претерано

#ОбединетБалканЗаЧистВоздух

загаден и дека не треба да излегуваме надвор. Граѓаните на Западен Балкан се многу поизложени на загадениот воздух отколку граѓаните од другите делови на Европа. Над 30.000 луѓе на Западен Балкан секоја година прерано ги губат животите поради високите концентрации на суспендирани честички во воздухот⁹.

Граѓаните често се прашуваат – како да бидеме сигурни дека добиваме точни податоци? Зелената агенда предвидува воспоставување сигурни и модерни системи за следење на квалитетот на воздухот, нивно усогласување со европските стандарди, како и официјализирање на регионалната соработка за мониторинг на загадувачите. Зелената агенда ни дава поддршка за намалување на емисиите на загадувачи во воздухот и примена на стандарди кои ја штитат животната средина и здравјето на граѓаните. Сепак, освен технологијата, стандардите и регулативите, Зелената агенда инсистира на политичка посветеност и соработка на

⁶ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf - с. 8

⁷ <https://balkangreenenergynews.com/slovenia-ranks-third-on-list-of-top-10-countries-with-most-recycled-waste/>

⁸ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf c. 7

⁹ EEA – Air Quality in Europe in 2020, c. 108

регионалните влади.

Исто така, не е доволно да се ограничат овие обврски само на заштита на воздухот. Мора да го примениме истиот принцип на регионална соработка и мониторинг и за водата и за почвата. Земете ги, на пример, жителите на рурална област околу Дунав. Поради близината на реката, тие имаат пристап до вода за пиење, но генерално не се вклучени во системот за собирање и третман на отпадните води. Затоа, нивните отпадни води директно одат во подземни резервоари или површински води. Тие користат вода од истите извори за пиење и за наводнување на полињата и овоштарниците, но често не можат да го сторат тоа поради прекумерно ниво на нитрати или несоодветен бактериолошки состав. Затоа, неопходно е да се развијат технологии за третман на отпадни води и отпадни води, кои би придонеле за заштита на целокупните речни текови, а населението има пристап до вода за пиење. Во овој случај, регионалната соработка на земјите кои делат одредена река е од големо значење, така што заедничките проекти и решенија можат да помогнат во одржувањето на квалитетот на водотеците. Од друга страна, почвата се уништува со ерозија многу пати побрзо отколку што природните процеси ја обновуваат. Србија, Црна Гора и Албанија се особено погодени

Земјоделството, заедно со сточарството, шумарството и риболовот, историски е многу важен дел од животот на луѓето во оваа област, и за производителите и за потрошувачите. Во Западен Балкан, малите производители продолжуваат да сочинуваат голем процент од произведената храна, при што земјоделството придонесува со околу 10% од бруто домашниот производ на регионот. Спроведувањето на Зелената агенда би подразбирало производство на поквалитетна храна, на начин кој нема да ѝ наштети на животната средина и со употреба на технолошки иновации. Така, на пример, земјоделците од нашиот регион би можеле да ја подобрат својата продуктивност со следење на податоците добиени преку сателитски снимки, за потенцијални временски непогоди, што ќе им овозможи навремено да ги заштитат своите посеви. Од друга страна, деталната анализа на временските услови на Западен Балкан, како и на растителните и животинските видови и распространетоста на одредени штетници, може да им помогне на земјоделците да ја изберат потенцијално најуспешната култура за нивните ниви. Ваквиот принцип би придонел и за намалена употреба на пестициди, ѓубрива и други агенси, спречувајќи го загадувањето и на почвата и на водата и ќе го намали негативното влијание на земјоделството врз животната средина. На тој начин би се подобрил квалитетот на храната што ја јадеме, а

#ОбединетБалканЗаЧистВоздух

#ОбединетБалканЗаЧистВоздух

од ерозијата. Албанија губи околу 45 хектари земја годишно¹⁰, додека 80 отсто од земјоделското земјиште во Србија е загрозувано¹¹. Во Црна Гора дури и Которскиот залив е загрозуван поради различните влијанија предизвикани од човековата активност. Зелената агенда ја нагласува важноста на пошумувањето како еден од начините за борба против процесот на ерозија. Шумите го регулираат одливот на вода, нејзината апсорпција и нејзиното трајно задржување.

4. ПРОИЗВОДСТВО НА ЗДРАВА ХРАНА

Со оглед на тоа што земјата, како и водата, е основа за земјоделството на целиот регион, по овој столб од Зелената агенда логично следи следниот, а тоа е заштитата на земјоделското производство.

¹⁰ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf, c. 11

¹¹ <https://klima101.rs/kvalitet-zemljista-u-srbiji/>

употребата на технолошките иновации би го зголемил квалитетот на преработените земјоделски производи. Преработката на храна, ќе треба да биде придружена со подобрувања во транспарентното означување на содржината на производите, што ќе ни овозможи, потрошувачите, да бидеме подобро информирани при изборот на храната што ја консумираме и купуваме.

5. БИОДИВЕРЗИТЕТ: ЗАШТИТА И РЕСТАВРАЦИЈА НА ПРИРОДАТА И ЕКОСИСТЕМИТЕ

Со регулирање на употребата на пестициди, инсектите ќе бидат помалку загрозувани, што е важно за петтиот столб од Зелената агенда, а тоа е заштитата и обновувањето на биолошката разновидност и екосистемите. Природата овозможува живот на земјата онаков каков што го знаеме: обезбедува вода, храна, чист воздух, лековити материји, нè штити од

разни катастрофи, како поплави или бури, ја регулира промената на годишните времиња и временските услови од кои зависиме. Сето ова ни доаѓа од природата и овие екосистемски услуги од кои зависи постоењето на нашето општество често се земаат здраво за готово.

Зошто биолошката разновидност ни е важна? Биолошката разновидност е всушност разновидноста на флората и фауната што нè опкружува, а колку таа разновидност е поголема, толку природата е поотпорна на пожари, поплави, болести и климатски промени. Колку природата е поотпорна, толку подобро ќе може да продолжи да ни ги обезбедува сите екосистемски услуги од кои зависиме. Така, на пример, богатите и разновидни крајбрежни шуми ги спречуваат поплавите или го намалуваат нивниот интензитет. Поголемата разновидност на инсекти за опрашување може да придонесе за поусpesно опрашување на плодовите и другите растенија што ги одгледуваме, а со тоа и да го зголеми приносот на храна. Западен Балкан може да се пофали со богатство од живеалишта и видови; овој дел од Европа е дом на многу видови кои живеат само овде, во нашиот регион, а кои ние ги нарекуваме ендемични видови. Сите тие се неопходни за одржување на екосистемските процеси од кои зависиме.

Петтиот столб од Зелената агенда се стреми да го запре губењето на биолошката разновидност, натамошното уништување на шумите и губењето на земјиштето и да овозможи обнова на екосистемите и биолошката разновидност на Западен Балкан. За да се постигне тоа, потребно е земјите од нашиот регион заеднички да развијат стратешки планови за заштита на природата и биодиверзитетот и заеднички да ги имплементираат. Треба да направиме и заеднички планови за обновување на шумските површини, како и за спречување на уништувањето на шумите, што во моментот е голем проблем во некои од земјите од Западен Балкан. Со цел понатамошно подобрување на зачувувањето на биолошката разновидност и екосистемите, Зелената агенда ќе ја поттикне соработката меѓу нашите земји, особено помеѓу институциите кои се занимаваат со заштита на природата и истражување, со цел да се формира заеднички информативен центар за биолошка разновидност на Западен Балкан. Целта на оваа соработка, како и целта на формирањето на заеднички информативен центар, е да се истражат можностите и начините за зачувување на биолошката разновидност, како и можностите за развој на природни решенија за одбрана од ефектите на климатските промени.

Marko Pajović, Tatjana Avramović, Lazar Jovčić, Mirjana Jovanović, Ognjan Pantić for the Balkans United for Clean Air network, European Fund for the Balkans 2022. All rights reserved. The views expressed in this publication are those of the author(s) and do not necessarily represent the positions or views of the European Fund for the Balkans.

You are welcome to quote and use these finding in your own published work on the condition that you cite EFB as commissioner of the research, and provide a link to the publication on the EFB website:

www.balkanfund.org

BALKANS UNITED FOR CLEAN AIR

UJEDINJEN BALKAN
ZA ČIST ZRAK

BALLKANI I BASHKUAR
PËR AJËR TË PASTËR

ОБЕДИНЕТ БАЛКАН
ЗА ЧИСТ ВОЗДУХ

UJEDINJEN BALKAN
ZA ČIST VAZDUH

PRINTED ON RECYCLED PAPER